

ՍՈՎԵՏԱԿԱՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆՈՒՄ

ՄԱՐՏԻՐՈՍ ՏԵՐ-ՍՏԵՓԱՆՅԱՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՓԻԼՀԱՐՄՈՆԻԱՅԻ ՀԱՄԵՐԳԱՅԻՆ ՄԵՆ ԴԱՋԼԻՃԸ

Մայիսի 17-ին, կիրակի երեկոյան, մեծ հանդիսավորութեամբ կատարվեց Հայֆիլհարմոնիայի համերգային նորակառույց մեծ դահլիճի պաշտոնական բացումը։ Այդ առթիւ դահլիճում տրված առաջին ճոխ համերգը կազմակերպվել էր ի պատիւ ճարտարապետական այս հուշակապ կոթողի բարձր ու նրբարվեստ շինարարութեան վրա աշխատած բանվոր-ծառայողների բազմամարդ կոլեկտիւի՝ որպէս շնորհավորութուն այդ համերգատար և ճաշակավոր շինարարների կատարած շնորհակալ աշխատանքին։ Համերգին մասնակցեցին Հայֆիլհարմոնիայի սիմֆոնիկ նվագախումբը, Պետական երգեցիկ խումբը, Երգի-պարի վաստակավոր անսամբլը, Ալեքսանդր Սպենդիարյանի անվան կվարտետը և Օպերայի ու բալետի պետական թատրոնի հայտնի արտիստները։

Այդ օրերին Հայաստան եկած նիդերլանդական (հոլանդական) պատմիչականութունը դրսևորող ականավոր հրապարակագիր Յան Վան Զեգելենը, որ ներկա էր գտնվել այդ համերգին, խոսելով Հայաստանի հեռագրական դործակալութեան թղթակցի հետ վերածնված ու վերակերտվող Հայաստանից պատմիչական կրած տպավորութունների մասին, ի միջի այլոց, այսպէս էր րնութագրել համերգային նոր, մեծ դահլիճը։ «Հայաստան կատարած մեր այցելութունը երջանիկ պատահմունքով զուգադիպեց հայ ժողովրդի կուլտուրական կյանքի կարևոր

իրադարձութեանը՝ Հայկական ֆիլհարմոնիայի համերգային դահլիճի բացմանը։ Այդպիսի դահլիճ ունեն եվրոպական պետութիւնների ո՛չ բոլոր մայրաքաղաքները։ Մենք նույնիսկ երեակայել չէինք կարող, թե կմտնենք կուլտուրայի իսկական պալատ, որը հիացմունք է պատճառում իր գեղեցկութեամբ և հուշակալութեամբ։

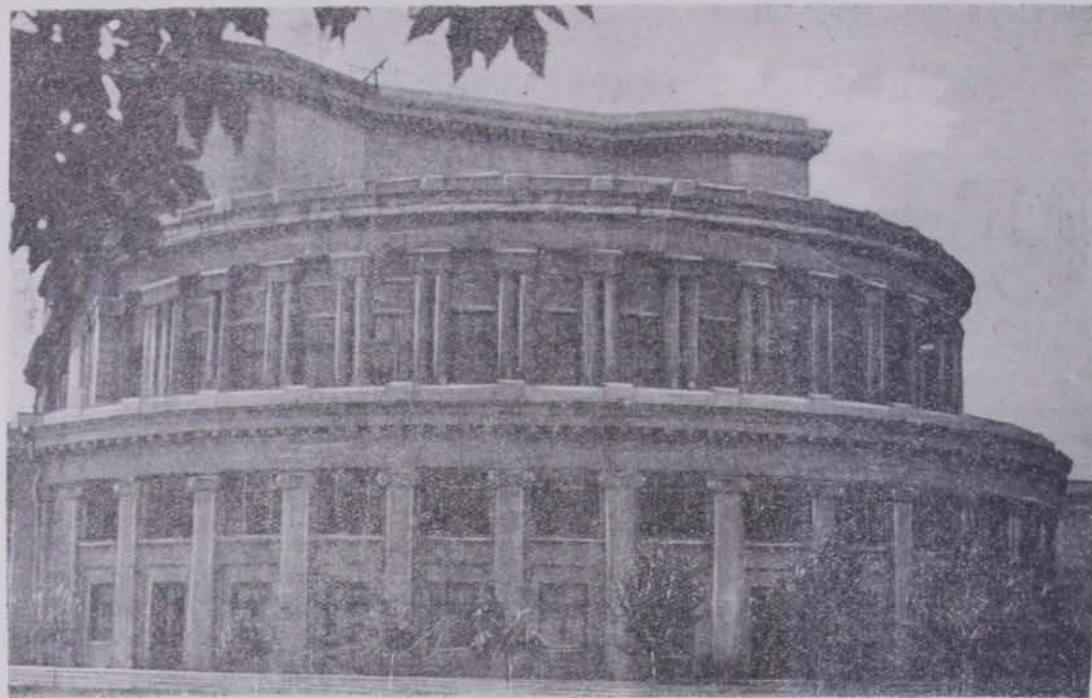
Եվրոպայից և Ամերիկայից Հայաստան այցելող պատմիչականութուններին անխտիր հիացմունք պատճառող Հայֆիլհարմոնիայի նոր շէնքը երկրորդ կեսն է այն հուշակապ, փառաշուք, սովետահայ նորագույն ճարտարապետութեամբ կառուցված սքանչելի կուլտուրական պալատի՝ Ալեքսանդր Սպենդիարյանի անվան Օպերայի և բալետի պետական թատրոնի, որ գրանիտե սրբատաշ ու գեղաբանդակ քարերի ճարտար համադրութեամբ բարձրանում է մայրաքաղաքի կենտրոնական մասում, Լենինի պողոտայի, Ստալինյան պողոտայի, Տերյանի և Լեւոնտովի փողոցների հատման կետի վրա։ Ակացիաների, թխկիների, հացենիների, գեղողիչ բարդիների, լայնատերև ճանտարիների (չինար), մշտադալար շոճիների և հազար ու մեկ տեսակ այլ զարդածառերի և բուսական ծաղկաստանների միջից երկնասլաց խոյացող այդ համերգական կոթողը գործն է ճարտարապետ Ալեքսանդր Հովհաննիսի Թամանյանի։

1878 թվականին Եկատերինոգարում (այժմ Կրասնոդար) ծնված, 1898 թվականին Պետերբուրգի (այժմ Լենինգրադ) Գեղարվեստի ակադեմիային կից Գեղարվեստի բարձրագույն ուսումնարանի ճարտարապետական

բաժանմունքն ընդունված և նրա դասընթացը 1904 թվականին ճարտարապետ-արվեստագետի կոչմամբ ավարտած, որպես նրբաճաշակ և խստապահանջ գեղարվեստագետ իրեն զրուցեցին 1914 թվականին Մոսկվայի լավագույն շենքի (իշխան Շչեքրակովի տան) նախագծման և շինարարության համար ոսկե մեդալի ու այդ և արվեստի ասպարեզում ունեցած ուրիշ մեծ հաջողությունների համար Գեղարվեստի ակադեմիայի կողմից «ճարտարապետության ակադեմիկոս» տիտղոսին արժանացած Թամանյանը, անվարան ընդունելով Հայրենիք վերադառնալու հրավերը, եկել էր Հայաստան (1920 թ.):

Հայաստանի Սովետական կառավարությունը գրկաբաց ընդունել էր Գեղարվեստի

է տվել սովետահայ ճարտարապետության նորագույն յուրահատուկ ոճին, որի յուրացնողներն ու արժանավորապես շարունակողներն եղան նրա աշակերտներն ու հետևորդները՝ ՍՍՌՄ-ի ճարտարապետության ակադեմիայի իսկական անդամ Ս. Սաֆարյանը, նույն ակադեմիայի թղթակից անդամ Հ. Մարգարյանը, Լենինի հրապարակում Լենինի սքանչելի հուշարձանի ստեղծողներ Վարդանյանն ու Պարեմազովան, Քանաքեռի բարձունքի վրա Ստալինի երկնակարկառ ու փառահեղ մոնումենտ-քանդակի ստեղծիչ՝ Ստալինյան մրցանակի լաուրեատ Թ. Իսրայելյանը, Մ. Գրիգորյանը, Գ. Աղաբաբյանը, մեծանուն ակադեմիկոսի որդին՝ Գ. Թամանյանը և ուրիշները:

Հայկական ֆիլհարմոնիայի նորակառույց համերգային մեծ դահլիճի նակար

ակադեմիայի նախագահի տեղակալ ակադեմիկոս Թամանյանին և շինարարության ասպարեզում անսահմանափակ լիազորություններ տալով նրան, նշանակել Հայկական Սովետական Սոցիալիստական Ռեսպուբլիկայի գլխավոր ճարտարապետ և Հայաստանի ճարտարապետական հնությունների պահպանության կոմիտեի նախագահ: Այդ օրվանից մինչև իր մահը (1936 թ.), ամբողջ տասնվեց տարի, Ալեքսանդր Թամանյանի ճարտարապետական հանձնարը գրոշմվելով յուրաքանչյուր նորակառույցի վրա, ծնունդ

Ակադեմիկոս ճարտարապետ Թամանյանի հիմնադրած ճարտարապետական ոճի մեծությունը կայանում է այն իրողության մեջ, որ նա ստեղծեց բովանդակությամբ սոցիալիստական, բայց հայ ազգային ճարտարապետության ամենագեղեցիկ ձևերով ու մոտիվներով հագեցած հրաշակերտներ, բուլդոյն էլ համաձայն աշխատավոր ժողովրդի և նոր կյանքի պահանջներին: Ո՞ր են հին երևանի նեղ ու փոշեկից փողոցները, հողաշեն կտուրներով ցածիկ տները, տնամերձ խուպան հողերի վրա մեղմների բույն դառած

նեխած ջրով ճահիճները: Նրանք անհետ կորել են այժմ, տեղ տալով ասֆալտապատ լայն պողոտաներին, բազմաշարկ բնակելի տներին, հիանալի դպրոցներին, կուլտուրայի ու հանգստի զբոսայգիներին, լայնարձակ հրապարակներին և բլուրազան ծառերով ու ծաղիկներով զարդարված պուրակներին, շնորհիվ Թամանյանի հղացած նախագծի, որի հիման վրա են կատարվում ներկայումս էլ հսկա թափով առաջ տարվող մեծամեծ շինարարությունները:

Սովետահայ ճարտարապետության նորագույն ոճի հիմնադիր Թամանյանի հանձարին ենք պարտական Կառավարական տունը, Աստղադիտարանը, Ալեքսանդր Մյասնիկյանի անվան Պետական հանրային գրադարանը, Պոլիտեխնիկական, Գենեոլոգիական, Ֆիզիոթերապևտիկ, Անաստասիա Կոնստանտինովնա, Մանկական կլինիկան, Հրազդանի գեղարվեստի ձորով կառուցված Նրգեսը և մանավանդ Օպերայի և բալետի պետական թատրոնը, որի հյուսիսային կիսաշրջանակն է կազմում Աշխատանքային Կարմիր Դրոշի շքանշանակիր Հայկական ֆիլհարմոնիայի համերգային մեծ դահլիճը (մեծ դահլիճ, որովհետև Աբովյան փողոցի վրա մնում և շարունակում է գործել Հայֆիլհարմոնիայի փոքր դահլիճը):

Պատկառելի տեսք ունի համերգային նոր դահլիճի արտաքինը գրանիտյա բարձրաբերձ սյուների կառույցները զարդարող խոյակներով, գեղարվեստի զանազան ճյուղերը խորհրդանշող քանդակներով, լայնանիստ դռներով ու պատուհաններով: Բայց գերազանցորեն գեղեցիկ, հետաքրքրական և տպավորիչ է նրա ներքին տեսարանը:

Լայն, օդասուն, ջահազարդ նախասրահից դեպի երկրորդ հարկի զբոսադահլ թափանցում են սպիտակի վրա կարմրերակ մարմարե աստիճաններով, որոնց վրա, վարից վեր փոխվել է երևանյան երկար գորգը: Զբոսադահլում էլ լույսը հորդում է առատորեն, թոքերդ ուռչում են առողջ օդով, աչքերդ լսվում՝ առաստաղի նրբաբլիստ դարձաքանդակների հետ պատուհաններից երևացող մերձակա զբոսայգիներից բացի, հյուսիսում՝ Քանաքեռի բարձունքի և արևելքում՝ Նորքի ալքեստանների ընդարձակ պուրակ-անտառների ակնապարար կանաչությունները:

Զբոսադահլի վրա բացվող ամֆիթատրոնից, պարտերի, 32 օթյակների և 2 յարուսների դռներից որեւէ մեկով դահլիճ մտնողը այն տպավորությունն է ունենում, որ գրտնըվում է հեթաթային հրաշալիքներով լի մի պալատի մեջ, որի 200 քառակուսի մետր տարածությունն ունեցող բեմի վրա մայրաքա-

ղաքի առաջնակարգ արտիստները շուտով երգով ու երաժշտությամբ, պարով ու լավարթախոսությամբ զվարճացնելու են 1.400 հանդիսականներին:

Զմայելի է 36 մետր բարձրության վրա, որպես երկնակամար տարածվող առաստաղը, որի գեղազարդ և բովանդակալից դարձաքանդակների միջից վար են կախվում յուրաքանչյուրը չորս մետր տրամագիծ ունեցող նուրբ արվեստով բանված բրոնզե չորս ջահերը, որոնցից մեղմորեն էլեկտրական լույս է հեղեղվում հանդիսատեսներին վրա, ինչպես շատրվանից մանրակաթիլ ջուրը, դեպի երկինք բարձրանալուց հետո, իջնում է ջրավազանի կապույտի վրա:

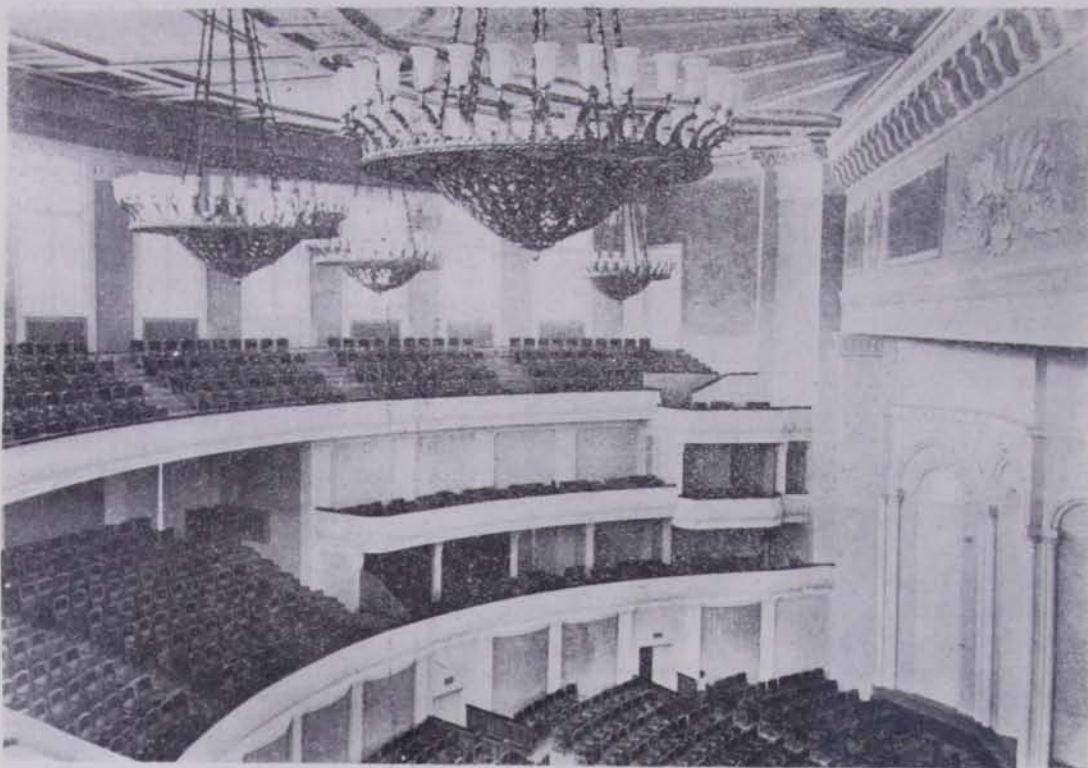
Դիտողի աչքերը, առաստաղի վրա, քանդակագործ Սուրեն Ստեփանյանի զարդաքանդակները հիացմունքով ըմբռնելուց հետո, ինքնաբերաբար սահում են պարզ պատերի սլացիկ կամարաշարից վար, դահլիճի ամենաէական մասը կազմող բեմի վրա, որտեղից մերթմեղմ, մերթմեղ բարձրանում է Հայկական ՍՍՌ-ի ժողովրդական արտիստ, Ստալինյան մրցանակի լաուրեատ երաժշտագետ Թաթուլ Ալթունյանի դեկավարած երգի-պարի վաստակավոր անսամբլի բազմաձայն երգը (կամ բեմի վրա կատարված ամեն տեսակ ելույթների ձայնը), զարնվում պատերի ոչ զանցառելի մասը երեսպատող ծակոտկեն սալիկներին, ներդաշնակ ելեջներով ոլորվում, տարածվում ընդարձակ դահլիճի ամբողջ մթնոլորտում, առանց ամենադուրս անախորժ արձագանքի հասնում օթյակների հեռավորագույն անկյունում նստած ունկնդիրների ականջներին՝ ճիշտ այնպես, ինչպես պարտերում, բեմի հենց մոտիկը նստած ունկնդիրներին:

Իսկպես վեհաշուր է Հայֆիլհարմոնիայի համերգային մեծ դահլիճը, որի նախագլծման պատիվը եթե պատկանում է մեծ ճարտարապետ Ալեքսանդր Թամանյանին, ապա նրա գեղակերտ կառուցման փառքը վերաբերում է ակադեմիկոսի հարազատ որդուն ու հանձարի ժառանգին՝ ճարտարապետ Գեորգ Թամանյանին, որ լրացրել է նույնքան անման, հոյակապ ու սքանչելակերտ Կառավարական տան շինարարությունը:

Համերգային նորակառույց դահլիճը, որի պաշտոնական բացումը զուգահեյց հետ մահու Ստալինյան մրցանակի լաուրեատ ակադեմիկոս Թամանյանի ծննդյան 75-ամյակին, ամենաշքեղ արտահայտությունն է Սովետական հարազատ կառավարության աշխատավոր ժողովրդի կուլտուրական պահանջների նկատմամբ տածած անդուլ հոգատարության և հայ աշխատավոր ժողովրդի կուլտուրական մակարդակի աննախընթաց բարձրացման:

Արդարեւ, արտասահմանում, իմ տեսած երկրներում, կառուցված գեղարվեստի հատուկ շենքերը՝ կինո, թատրոն, մշտադիպ-հոլ, ոչ թե այդ երկրների բնիկ ժողովրդի կամ կառավարության, այլ մեծահարուստ անհատների կամ օտար բնակությունների սեփականությունն են՝ հիմնված զուտ շահագիտական նպատակներով: Այնտեղ, այդ մենաշնորհյալ հաստատությունների կառուցման դեպքում իսկ, գոյություն չունի ժողովրդի գեղարվեստական ճաշակը բարձրացնելու ազնիվ ձգտումը կամ ճարտարապետական միտումն կոթողով երկիրը օժտելու նպատակով:

Հարմոնիայի սիմֆոնիկ նվագախմբի, Հայկական ժողովրդական երգի-պարի վաստակավոր անսամբլի, Պետական երգեցիկ խմբի, Սպենդիարյանի անվան լարային կվարտետի, Պետական էստրադային նվագախմբի, Սայաթ-Նովայի անվան գուսանական երգի վաստակավոր անսամբլի, ժողովրդական գործիքների անսամբլի և ականավոր անհատ երգիչների և երգչուհիների: Երբ թվում եմ սրանչելի ստեղծագործություններով հարուստ հայտադրով ամեն օր գործող այս կազմակերպությունների շնորհալի անունները, միտս է գալիս արտասահմանի հայ երաժիշտների և հայ երաժշտական կյանքի

Հայկական ֆիլհարմոնիայի նորակառույց համերգային մեծ դահլիճի ներքին տեսարանը

տակալացությունը: Ի հակադրություն դրան, մեր երկրում մեր հարադատ կառավարությունն ամեն միջոց ձեռք է առնում բավարարելու համար սովետական ժողովրդի նորանոր ու հարաճուն բազմապիսի պահանջները, որպեսզի երջանիկ լինի նրա ոչ միայն առօրյան, այլև ապագան:

Ինչ վերաբերում է Հայաստանի աշխատավոր ժողովրդի երաժշտական մակարդակի ու ճաշակի բարձրության, դրա ցայտուն ապացույցը է՝ միթե դոյությունը Հայֆիլ-

խոլեությունը: Տարին մի անգամ երգահան-դես կազմակերպել կարողացող և դոնե հացի դրամ ապահովող երաժիշտների հանդիպել՝ արտասահմանում հրաշքի հավասար մի երևույթ է, որովհետև ունեոր քաղաքացին գործուրում է իր ոսկիների վրա և հոգար չէ, թե երաժշտագետը սոված է քն ու գիշերները:

Արժեք տեսնել մայիսի 30-ի երեկոյան Հայֆիլհարմոնիայի մեծ դահլիճի շուրջը տիրող եռուզեռը: Տասնյակ ավտոներով հա-

մերդ լսելու էին եկել Արտաշատի շրջանի դյուղատնտեսության առաջավոր կոլտնտեսականները, որոնց շատերի կուրծքը դարդարված էր Սոցիալիստական Աշխատանքի Հերոսի շքանշաններով: Կոլտնտեսականները դիմավորվել էին Հայկական ՍՍՌ Կուլտուրայի մինիստրության Արվեստի գործերի ղլխավոր վարչության և Հայֆիլհարմոնիայի տնօրենության ներկայացուցիչների կողմից, իսկ համերգից հետո մտերմաբար զրույց ունենալով ելույթ ձեռնցող արվեստագետների հետ, ցանկություն էին հայտնել ուրիշ առիթով ևս այդպես համախոսմբ ներկա գտնվել համերգներին:

Ոչ մեկ տարակույս, թե Արտաշատի կոլտնտեսականներին պիտի հաջորդեն ուրիշ

շրջանների աշխատավորները, համերգային մեծ դահլիճում վայելելու համար սովետական, արևմտա-եվրոպական և հայ երաժշտության նորանոր ստեղծագործությունները:

Հայկական ֆիլհարմոնիայի մեծ դահլիճն ու Օպերայի և բալետի թատրոնն ամփոփող, այսինքն՝ երկու անքնադատելի գեղեցկությունները մարմնավորող այս վեհաշուք ու պատկառազգու շենքը է՝ և կմնա որպես անկորնչելի կոթողը սովետահայ ճարտարապետության և հայ աշխատավոր ժողովրդի ներկա վուլտուրական մակարդակի բարձրության, որին նա հասել է շնորհիվ Սովետական հարազատ կառավարության ամենօրյա և անդու հոգատարության:

